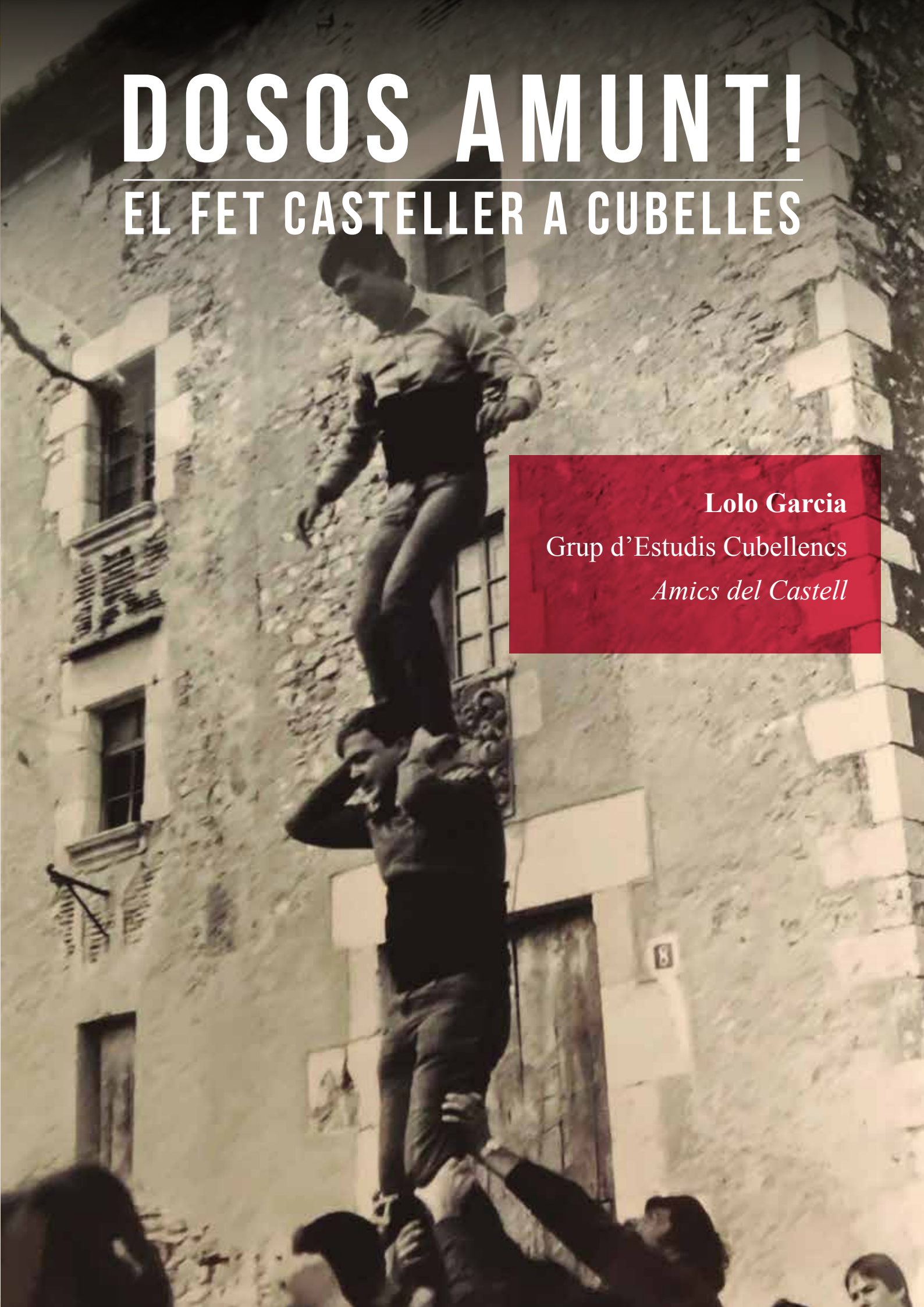

DOSOS AMUNT!

EL FET CASTELLER A CUBELLES

Lolo Garcia
Grup d'Estudis Cubellencs
Amics del Castell

PRESENTACIÓ

Diu la cançó que cal que tothom brindi “pels qui desperten el tremp de la terra alçant castells¹”. Al llarg de més de dos segles, els castells han esdevingut una de les tradicions culturals i folklòriques més anostrades dels Països Catalans. La hipòtesi més estesa² situa el seu origen al País Valencià com una derivada de la primerenca muixeranga i la seva evolució posterior cap al Ball dels Valencians, manifestació popular a l’entorn de les processons religioses que finalitzaven amb l’aixecament d’una construcció humana, habitualment de tres o quatre pisos i que ràpidament incitaria una forta passió entre la població. D’aquí, ja al segle XVIII, anirien estenent-se pel Principat, arrelant amb força especialment al Camp de Tarragona i el Penedès. Tot i tractar-se d’un poble petit i, en aparença, amb poca tradició casteller, el cert és que Cubelles tampoc en restaria al marge d’aquesta fal·lera.

Força, valor, seny, comunió, esperit de sacrifici... Són molts i variats el valors que encarnen el món dels castells. La seva simple definició sovint desperta encesos debats entre els que el consideren una representació de la cultura popular més pregona i estacada i aquells que defensen que es tracta d’una acció fonamentalment artística.³ Sigui com sigui, un dels denominadors comuns que abraça l’activitat casteller és, sens dubte, l’elevat nombre d’efectius que cal agrupar per tal de constituir una colla potent i amb solvència. I no es tracta només d’una qüestió de quantitat sinó, també, de variabilitat, atès que calen integrants de diferents complexions i edats a l’hora de donar compliment a les di-

verses construccions castelleres. Uns condicionants, doncs, difícils de superar en un municipi petit com Cubelles que, fins ben entrada la dècada dels 60 del segle XX, amb prou feines arribava als mil habitants.

Molt possiblement, aquests entrebancs puguin explicar, almenys en part, l’absència d’una colla casteller sòlida i de cert recorregut a la nostra vila. No ha estat fins al 2019 que el municipi no ha gaudit d’una entitat amb uns certs fonaments i perspectives de futur. En només sis mesos, els Castellers del Foix de Cubelles passaven de ser un grup d’amics que s’ajuntaven amb l’únic objectiu d’aixecar un pilar de quatre per a l’arribada de la Flama del Canigó la vigília de Sant Joan, a completar una ronda sencera de construccions de cinc amb relativa comoditat. No hi ha dubte que es tracta d’una actuació molt modesta per a qualsevol colla mínimament consolidada, però el que cridava l’atenció, inclosos als representants de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, no era tant la magnitud de les construccions –fins als sis pisos encara no es consideren pròpiament castells– sinó la ràpida progressió d’una agrupació totalment neòfita i amb un elevadíssim percentatge dels seus membres (arribant al 95% al començament) que, literalment, mai no s’havien enfaixat. Difícilment els Castellers del Foix competiran algun dia amb les colles grans del país, però de la mateixa manera que de Barça només n’hi ha un i, així i tot, a gairebé cada poblet tenen el seu equip de futbol, també Cubelles pot gaudir de l’experiència pròpia dels castells sense més exigències que anar creixent a poc a poc i consolidar una activitat fins ara no gaire reeixida a la vila.

L’aparició fa un parell d’anys dels Castellers del Foix no significa, però, que no hi hagués interès en el fet casteller ni que, fins i tot, no haguessin existit alguns intents previs. Per començar, segons consta a la molt fiable base de dades de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya, des de 1972 a Cubelles hi ha registra-

1 Brams, *Brindis*, dins de *Tot és possible* (1999 Discmedi).

Lletra Francesc Ribera *Titot* / Música Sergi Valero.

2 BOFARULL SOLÉ, Joan. *L’origen dels castells: anàlisi tècnica i històrica*. Valls: Cossetània edicions, 2007, pàgines 31-73.

3 GENÉ REBULL, Lluïsa. *El fet casteller: el seu origen performatiu*, dins de DDAA. *Recerca en humanitats 2007*. Tarragona: Publicacions de la Universitat de Tarragona, 2017, pàgines 45-55.

des una quarantena d'actuacions, amb algunes colles de renom com la Vella i la Joves Xiquets de Valls, el Castellers de Cornellà i, especialment, els Bordegassos de Vilanova, els qui més han aixecat castells al municipi amb diferència, un mínim de 22 cops.

Per als historiadors, a més, Cubelles és una plaça important, atès que és el segon lloc més antic, només superat per El Vendrell per un parell de setmanes, on es troba documentada la denominació *Xiquets de Valls* adreçada específicament al món casteller. Fou per la Festa Major de 1849 i denota la popularitat d'aquesta activitat al Penedès a mitjan segle XIX.⁴

A més, des del darrer terç del segle passat, també s'endegarien diversos intents de formacions castelleres a la vila. Malgrat la poca durada de les experiències o, directament, la impossibilitat de tirar-les endavant, denota l'interès que despertava en una part de la vila el fet casteller. Tot plegat, esdevé uns precedents claus per entendre el moment actual de l'activitat a Cubelles. Que siguin coneguts i amb un mínim d'entitat, consten fins a quatre intents previs als de l'actual colla. Primerament, un antecedent els anys 1974 i 1975 en forma de Falcons, una altra manifestació cultural consistent en l'aixecament de construccions humanes que, inicialment, havia estat pensada com a colla de castells.

Justament vint anys més tard naixeria la Colla Jove de Castellars de Cubelles, una entitat que només sobreviuria els anys 1994 i 1995 i que arribaria a actuar un parell de vegades en públic a la vila. Entremig, tot i que sense constituir-se mai pròpiament com a entitat, també hi hauria una destacada experiència castellera al voltant dels anys 1981 i 1982, on un grup de joves del poble i estiuejants s'ajuntaven a l'Aliança i la plaça del Castell per anar assajant i aprendre la tècnica dels castells. D'entre ells, per cert, destacaria en Josep Almirall Rillo, reconegut periodista de Catalunya Ràdio i especialitzat en el món casteller, presentador del programa de referència *3 rondes* de la ràdio pública catalana.

4 GÜELL, Xavier. «De l'estrena dels Xiquets de Valls a Cubelles i d'altres coses». *Programa de la Festa Major de Cubelles*, agost 2000, pàgines 23-27.

Finalment, a redós del naixement de l'Associació Joves de Cubelles, també s'impulsaria un nou intent de creació d'una colla local, entre els anys 2011 i 2013. Malgrat no fructificar, es farien diverses crides a la població per formar-ne part i, fins i tot, es participaria d'assaigs amb el Bordegassos de Vilanova per tal de conèixer el seu funcionament intern i assolir una formació mínima.

Atès que en la majoria d'aquests intents precedents no existeix gaire documentació, s'ha hagut de recórrer fonamentalment a la memòria i records d'aquells que en van formar part, amb els conseqüents riscos que se'n deriva per no poder sustentar amb escrits algunes de les afirmacions formulades. Per mirar de preponderar el rigor i ser el més proper possible als fets, s'ha recorregut en cada cas a un mínim de quatre fonts compilant i acreditant només aquelles asseveracions en què el nivell de coincidència entre les persones consultades fos molt elevat. Així mateix, donat que per la pròpia volubilitat d'aquesta mena de col·lectius, on és molt habitual que un nombre considerable de participants entrin i surtin o hi romanguin per molt poc temps, i tenint en compte, novament, el caràcter pròpiament memorístic de bona part del treball, demanem disculpes per endavant en cas d'omissions de noms, evidentment sense cap mala intenció ni premeditació.

Els Bordegassos van actuar al davant de la benzinera, l'any 1972. I. Rosell

CUBELLES I ELS PRIMERS XIQUETS DE VALLS

Per als amants i recercadors de la història dels castells, Cubelles no és una plaça menor. I és que relacionat amb la nostra vila s'hi troba documentada per segon cop l'expressió *Xiquets de Valls* adreçada específicament a l'activitat castellera. Tal com explica el prestigiós historiador Xavier Güell al programa de la Festa Major de l'any 2000, el nom corroboraria l'origen valencià dels castells, atès que el mot xiquets és propi de les terres del sud de parla catalana, així com la seva popularització referida a les construccions castelleres a l'àmbit del Penedès, donat que és on aquest nom es troba més referenciat a mitjan segle XIX.

La troballa més antiga correspon a la Festa Major d'El Vendrell, que celebra el seu dia gran el 26 de juliol, coincidint amb la commemoració de la patrona de la capital del Baix Penedès, Santa Anna. I només una setmana després, apareixia també recollida al programa de la Festa Major de Cubelles, publicat el 12 d'agost de 1849 a diferents diaris del país, com *El Barcelonès* (pàgina 4), *El Fomento* (pàgina 2) i *Diario de Barcelona* (pàgina 3.789).

Segons s'informa a la programació d'actes, el Xiquets de Valls hi actuarien tres cops, els dies 14, 15 i 16, és a dir, durant les tres jornades de què constaria la festa. El text, recollit per Xavier Güell, és el següent:

“Con motivo de celebrarse el dia 15 del corriente la fiesta gloriosa Anunciación de Ntra. Sra. principal de esta villa y parroquia, los Sres. Obreros de la misma han acordado en su celebridad, solemnizar por el orden siguiente: / 1º El dia 14, vigilia de tan grande protectora, á las doce del dia un repique general de campanas anunciará la fiesta, en cuyo acto de júbilo se dispararán algunos truenos. A las dos de la misma tarde se repetirá el mismo repique general anunciándose las solemnes completas de este dia. A las seis empezarán las bandas de música a recorrer las calles de esta villa, acompañadas del baile dicho los Xiquets de Valls, con aquella algaraza y alegría consiguiente á estas funciones. A las siete de la noche darán

Reproducció de la portada del diari *El Barcelonès*, on es recull la programació de la Festa Major de 1849.

principio las solemnes completas á toda orquesta; dándose fin á esta función de iglesia con los gozos cantados al lado del rico y hermoso ataud en el que estará colocada tan grande reina. Por último, se dará fin á este dia con un magnifico castillo de fuegos artificiales disparado por un catalan muy adiestrado en esta clase de pirotecnia, y que tantas pruebas de su saber dió en otras ocasiones.

/ Dia 15. A las cinco de la mañana las mismas bandas de músicas ya citadas recorrerán las calles de esta villa dándose las buenas fiestas á las autoridades, obreros y á los principales pudientes de la misma. A las diez se cantará un solemne oficio á toda orquesta, en el que panejirizará las glorias de tan gran Señora el Dr. D. José Palau, Pbro., Catedrático de historia eclesiástica del Seminario conciliar y tridentino de Barcelona, y el Rdo. de San Pedro de Puellas de la misma. A las cuatro de la tarde saldrá la misma lúcida procesion como en los años anteriores, acompañandola este año el baile dicho los Xiquets de Valls ya nombrados. Luego de concluida la procesión saldrán las danzas á la plaza, y se rifarán las cocas como en los demás años, dándose fin á este baile público que durará toda la noche.

/ Dia 16. Serà igual en todo al anterior, solo que se cantarà un oficio de difuntos por la mañana al salir el sol, y otro a las diez con la misma orquesta, y por la tarde se concluirá con los mismos bailes del dia anterior”.

L’anunci publicat a la premsa barcelonina abraça, doncs, un programa d’actes generós per a un poble d’uns 800 habitants on, com és obvi, la litúrgia assolia un paper preponderant amenitzada, entre d’altres, per música, balls, un castell de focs “disparado por un catalán muy adiestrado en esta clase de pirotecnia” i la participació, per primer cop segons es dedueix del text, del ball dels Xiquets de Valls. Malgrat no poder confirmar la celebració de l’actuació castellera ni el seu abast, ja que la premsa posterior només recollia que havia tingut lloc de forma “lucidísima” i amb elevada presència “de forasteros”,⁵ queda clar que els contactes per part de l’Obra de la Parròquia de Santa Maria de Cubelles –una mena de consell pastoral que es dedicava al manteniment de l’església i la resta d’assumptes parroquials i que organitzava la Festa Major en estar dedicada a la Mare de Déu d’agost– amb els Xiquets de Valls deuriem d’haver tingut lloc, així com l’assumpció d’alguna mena de compromís que portés el municipi a anunciar-ho solemnement als mitjans de l’època. L’idil·li amb els castells havia començat.

NEIXEN ELS FALCONS DE CUBELLES (1974-1975)

A finals de la dècada dels 60 i començaments dels 70 del segle passat, bona part del jovent de Cubelles bullia de projectes, iniciatives i ànsies d’expressió cultural, esportiva, social i, evidentment, política. Seran anys en què actuaran a la vila membres destacats de la Nova Cançó (Delfi Abella, Maria Amèlia Pedrerol i Enric Barbat, a banda també del mallorquí Guillem d’Efak, 1966), i que es posaran en marxa entitats emblemàtiques com el Club Futbol Cubelles (1967), el

5 GÜELL, Xavier. «De l’estrena dels Xiquets de Valls a Cubelles i d’altres coses». *Programa de la Festa Major de Cubelles*, agost 2000, pàgines 25 i 27.

Isidre Piñol defensant el pilar, amb Josep Fonoll i, a sobre, Antoni Fillat. A. Pineda

Centre d’Esplai l’Espetec (1969) i el Club Marítim Cubelles (1970), entre més.⁶ La vinculació d’aquests joves –i d’altres una mica més grans– amb la Societat Recreativa i Cultural L’Aliança seria l’espurna per a la dinamització de noves empreses cada vegada més ambicioses com les *Tres hores de cançó a Cubelles*, el 1976 dins dels actes paral·lels a la Festa Major oficial i que va comptar amb l’actuació del vilanoví Pere Tapias, Xavier Ribalta i Marina Rosell; l’organització a partir de la seva segona edició de la Setmana Cultural, i festes infantils diverses com l’arribada dels mateixos Reis d’Orient, activitats totes elles encara recordades per molts i que s’enquadraven en un context de canvi social i polític no exempt de certa conflictivitat i divergències entre diver-

6 MARTÍNEZ i ROIG, Xavier, i VIDAL i URPI, Joan. *Els anys de la postguerra i l’auge turístic a Cubelles (1939-1970). De la repressió a l’especulació*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2009. Pàgines 261, 289 i 290.

Els Falcons actuant el dia de la cavalcada de Reis de 1975, a la plaça de la Vila. A. Pineda

Un altre instant de la mateixa actuació. D'esquerra a dreta: Plácido Obensa, Francisco Morcillo, Joan Vidal i Isidre piñol, i els nens Josep Fonoll i Ventura i, a sobre, Antoni Fillat. A. Pineda

sos col·lectius de la vila, sobretot a causa de la polèmica encesa pel projecte de construcció de la central tèrmica.⁷

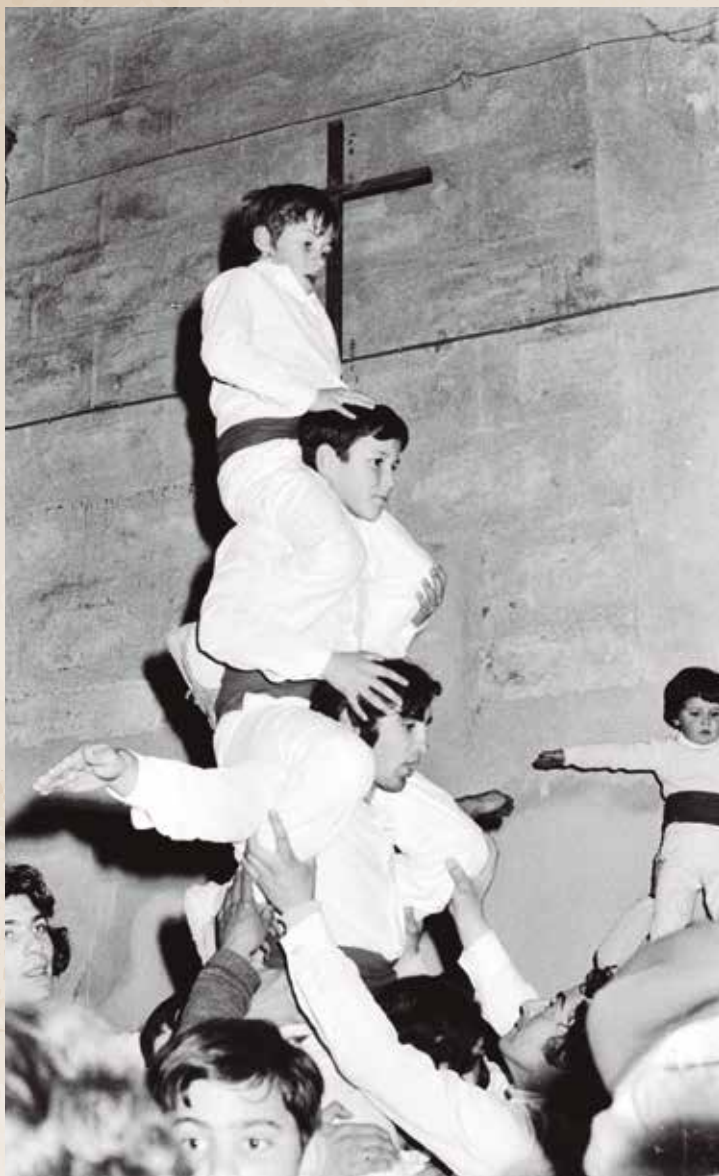
Enmig de tanta efervescència política i cultural, la idea de muntar una colla castellerà ràpidament va començar a circular entre alguns dels membres més actius dels joves vinculats a L'Aliança. Un dels que primer barrinaria la idea fou Josep Carrillo i Vidal, qui és movia força per Vilanova i la Geltrú des que havia anat a cursar els seus estudis secundaris i, especialment, pels entorns de L'Acord, una entitat cultural nascuda el 1971 i força activa durant una bona pila d'anys. En Pep Carrillo, a més, també s'havia vinculat

⁷ VIDAL i URPI, Joan. *100 anys de la Societat l'Aliança Cubelles 1914-2014*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles i Institut d'Estudis Penedesencs, 2014. Pàgines 69-94.

amb la colla castellerà Bordegassos de Vilanova des de bon començament, un cop va ser fundada el 1972. Després d'un temps participant-hi, en Carrillo i la resta de companys promotors del gruix principal de la vida cultural i social de la vila mitjançant L'Aliança i l'Espetec van plantejar-se la formació d'una colla a Cubelles.

Tot i que inicialment s'havia parlat d'aixecar castells, finalment el plantejament inicial es va repensar i reconvertir en una colla de falcons, expressió de la cultura popular apareguda a Catalunya a inicis del segle XX a partir dels *sòkols* txecs i que consisteix, també, en l'alçament de construccions humanes amb una vocació més associada a la gimnàstica i les acrobàcies. Amb tot, presenta evidents influències del món casteller, començant per la mateixa vestimenta –faixes, camisa (blanca) i espardeñyes-, i estructures similars, com els pilars i la coronació de les seves figures amb ananxes. De fet, en les actuacions més semblants, fins i tot els grallers toquen el mateix toc de castells. Això sí, mentre als falcons la canalla corona les construccions en forma de creu, en el món casteller es culmina fent l'aleta, entre d'altres diferències.

Després de donar-hi voltes, doncs, els impulsors d'aquesta nova iniciativa cultural van optar per descartar l'opció castellerà i constituir, el 1974, un grup de falcons, els Falcons de Cubelles. Diversos dels seus integrants assenyalen que el motiu principal de la decisió responia a la manca de suficients efectius per muntar una colla castellerà, en una època en què al municipi hi havia censades a la ratlla de 2.000 persones. Això no obstant, en Pep Carrillo, una de les persones que exerciria de responsable dels falcons, afegeix un

Falcons: Pep Carrillo, Joan López i A. Fillat al davant de l'església. A. Pineda

altre motiu de pes⁸: “És cert que no teníem molta gent i, per tant, era difícil fer castells. Però, a banda del nombre de persones, el que ens ho va fer repensar va ser que tots érem d’una tipologia similar. Bàsicament joves i de complexió semblant quan, per fer castells, necessites gent molt diversa, canalla, gent més prima, d’altres més forçuts, adolescents... Per exemple, no teníem gent pels terços. I, clar, davant d’això, vam optar per fer falcons ja que ho vèiem més factible tenint en compte la gent que érem”.

Els Falcons de Cubelles van tenir una vida breu, de tot just un any i escaig, entre 1974 i 1975. Tanmateix, durant aquest temps van protagonitzar diverses actuacions a Cubelles i fora de la vila, com a la Geltrú, Vilanova, Sitges i Calafell.

⁸ Conversa mantinguda amb en Josep Carrillo Vidal el 6 de juliol de 2021 i ampliada el dia 9 de juliol.

Al municipi del Baix Penedès, per cert, per partida doble, ja que la rivalitat entre els diferents nuclis era tan pronunciada que van haver d’actuar el mateix dia al poble i a la platja. Els assaigs es duïen a terme fonamentalment a L’Aliança, en alguna ocasió al pati del local de l’Espetec (al carrer de Joan Pedro i Roig, 22) i, quan el temps ho permetia, a la platja.

L’afició pels castells, però, seguia ben latent i bona prova d’ella era la tipologia de figures amb què treballava la colla. A banda de les construccions típiques dels falcons, els seus integrants també aixecaven pilars de quatre i, fins i tot, alguna torre de cinc, que presentava una dificultat afegida a la dels seus reptes habituals. De les actuacions més assenyalades destaquen una a Cubelles per la cavalcada de Reis de 1975 i una altra per la Festa Major de la Geltrú del mateix any, sobretot pel record que va deixar la logística del desplaçament fins a la vila veïna. Tal com indiquen en Pep Carrillo i en Joan López Ferrer,⁹ més conegut pel motiu familiar de Pufa, el viatge no fou senzill. “En Jordi Albet Poch –fill de l’exalcalde Joan Albet Avinyó i pare del també futur alcalde Joan Albet Miró– va agafar la seva furgoneta i ens va carregar a tots els que va poder al remolc pel camí vell. Hi anàvem uns quants: en Joan Albet, Pere Lleó, Isidre Piñol Pérez, Joan López Pufa, Antonio Llerena, el meu germà Pere (Carrillo), jo mateix i algú altre que potser se m’escapa”, ressenya somrient en Pep Carrillo.

A banda dels esmentats, alguns dels membres més actius de la colla foren en Jordi Estalella, Joan Vidal, Joan Amorós, Ester Granell, Albert Bertran, Lluís Martínez, els germans, Josep i Antoni Fillat, els germans, Rosa Fonoll i Josep Fonoll Ventura, Josep Almirall, Montse Fonoll Mallofré, Salvador Fonoll Carbonell i la seva filla Montse Fonoll Carbonell, Jordi Miró, Josep Cuscó, els germans Glòria i Francesc Andreu, Ramon Gómez, Jordi García-Antón, Plácido Obensa, Francisco Morcillo, Joaquín González Candalija, Heribert Pascual, Joan Lluís Duran, Antonio Jiménez Anguita, Abel Brull i Antonio

⁹ Conversa mantinguda amb en Joan López Ferrer el 7 de juliol de 2021 i ampliada el dia 22 de juliol.

Gómez Páez, entre d'altres i sempre amb la prevecció de ser conscients del risc d'obviar algun altre nom destacable. L'Antonio Gómez Páez, més conegut a Cubelles com a Paéz o *Marianito*, jugador també del CF Cubelles i involucrat en diverses iniciatives culturals del poble, seria força valorat pels impulsors de la colla, sobretot perquè no provenia del cercle més nuclear de L'Aliança i l'Espetec, el que atorgava a l'empresa una imatge més oberta i accessible a d'altres capes de la població.

De les actuacions dels falcons, per cert, són diversos els que recorden les grans aptituds de la Montse Fonoll Carbonell, en Joaquín González Candalija i, especialment, de la Glòria Andreu com a anxanetes, remarcant la seva perícia i valor. Un any després de la seva constitució, la colla es desfaria, malgrat que diversos d'aquests noms tornarien a implicar-se en intents castellers posteriors.

APRENDRE A FER CASTELLS (1981-1982)

La llavor ja feia anys que estava plantada i iniciatives com els falcons només feien que reforçar l'afany per promoure el fet casteller a Cubelles. Havien passat uns pocs anys des de la colla falconera i alguns dels joves que hi havien participat volien prosseguir amb la construcció de figures humanes, tot i que centrats ja com a castellers. Era una època de molta fal·lera i afició pels castells, i un grup d'adolescents volien aprendre'n i endinsar-se en aquest món. Dues d'aquestes persones eren en Josep Almirall Rillo, més conegut al poble pel seu segon cognom, i en Joan López *Pufa*, tots dos integrants dels falcons sis anys enrere.

La primera intenció, segons rememora en Josep Almirall, fou integrar-se amb els Bordegassos de Vilanova, colla amb gairebé una dècada de vida i que ja havia fet forat en l'àmbit caste-

Joves alçant una torre el 1981/1982. Al baix, de cara, Vicenç Lluís. Al voltant, per l'esquerra, Jordi Borràs i Joan Suriol i, a la dreta, mirant-s'ho, en Josep Maria Bertran. I. Rosell

ller.¹⁰ Malgrat tractar-se del poble del costat, les connexions per a algú que no gaudia de transport propi i havia de refiar de la xarxa pública, i més a les hores que assajaven els de la camisa terrosa, els obligava a refiar d'uns pares que no estaven per gaires romanços després de llargues jornades laborals.

Davant de les dificultats per poder participar de la colla vilanovina, i mentre no podien desplaçar-se per mitjans propis, tant en Josep Almirall com en Joan López van decidir engrescar altres joves del poble i buscar-se la vida per practicar castells a Cubelles mateix. Així fou com contactaren amb en Jordi Ferré, més conegut com a Jordi Campaner pel seu avi, que era el campaner de la Geltrú. En Jordi Ferré havia estat un dels fundadors dels Bordegassos de Vilanova, primer, i dels Castellers de Vilanova Colla de Mar després, on arribaria a exercir com a cap de colla fins, posteriorment, convertir-se en un dels puntals dels Castellers de Vilafranca, a banda d'assajar en alguna ocasió amb la Vella de Valls. Al llarg de la seva dilatada trajectòria, formaria part d'algunes de les fites més ressenyades dels

¹⁰ Conversa mantinguda amb Josep Almirall el 5 de juliol de 2021.

verds, fent de segon a autèntics monstres com, entre d'altres, el quatre de nou, cinc de nou, quatre de nou amb agulla i tres de nou amb agulla, a més del tres de deu i la torre de nou neta al terç.

Amb aquesta fama, en el moment que aterrà a Cubelles per motius professionals, en Josep Almirall i en Joan López van anar de seguida a animar-lo. En Jordi Ferré vivia aleshores a Vilanova i la Geltrú i, mentre muntava una empresa amb un altre soci, va treballar durant una temporada a la fusteria ubicada al carrer dels Horts, just al davant de casa d'en Joan López i on, a més, hi feia d'aprenent. En Jordi Ferré hi havia anat a raure per la coneixença que mantenia amb qui regentava en aquella època el local, l'Antoni Garcia, conegut com *el Francès*.¹¹ Durant la seva estada d'un parell d'anys a la fusteria, per cert, s'encarregaria de construir, entre d'altres encàrrecs, les prestatgeries de l'actual Biblioteca Municipal Joan Avinyó, inaugurada el 1983.

Aterrat a Cubelles, al voltant de 1981, en Joan López i en Josep Almirall li van demanar que els ensenyés a fer castells, i ho varen fer amb tanta insistència i convicció, que en Jordi Ferré va acceptar de bon grat. Per tal de sumar el màxim nombre de gent, els impulsors de la iniciativa van decidir muntar els assaigs els caps de setmana, dissabte o diumenge, de manera que així també s'hi afegien els cubellencs de segona residència o estiuejants, tal com se'ls coneixia al poble.

Al començament, i quan el temps impedia les trobades a l'aire lliure, es va començar a practicar a L'Aliança, desplaçant-se la colla fins a la plaça del Castell quan la meteorologia ho permetia, just al davant de cal Boringues. Malgrat no disposar de molts efectius, els assaigs es feien notar a poc a poc i aviat van aconseguir aixecar pilars de quatre i construccions de cinc pisos. Segons els seus promotors, mai va passar de ser una activitat lúdica sense cap pretensió de constituir-se com a entitat, almenys de forma seriosa, però tot i així va servir d'escola de formació per a molts cubellencs que gaudien dels castells tot i no conèixer a fons les seves tècniques i interioritats.

Encara que a les fotos procedents del valuós arxiu de l'Isidre Rosell se'ls veu assajar cadascú amb vestimenta de carrer, hi va haver un moment en què decidiren dur camisa blava atès que, qui més qui menys, tothom en tenia una a casa. Un altre

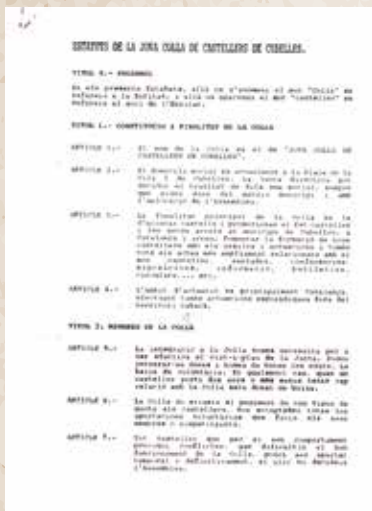
Jordi Borràs descarregant la torre, amb Lluís Martínez a l'esquerra, Josexu de la Fuente, Vicenç Lluís al baix i Joan Lluís Duran a la dreta. I. Rosell

element fonamental en l'abillament d'un casteller són les faixes, que en Josep Almirall i en Joan López s'encarregaven de comprar a Vilafranca tot fent autoestop fins a la capital de l'Alt Penedès. Entre la colla, i novament temorosos d'oblidar involuntàriament algun nom, hi destacaven, a banda d'en Josep Almirall i en Joan López, l'Antonio Gómez Páez; els germans Albert i Lluís Martínez i el seu cosí Joan Lluís Duran; en Paco Méndez; els germans estiuejants Jordi (*Peti*) i Francesc Borràs Riera; els germans Pep i Pere Carrillo; en Tomás Cosano Jiménez *Turista* i els seus nebots Rafael, Antonio, Javier i Àngel Luis Cosano Serrano; altres estiuejants després coneguts per la seva excel·lència professional als mitjans de comunicació com l'Iu Forn i en Jordi Llompart; Joan Suriol; en Lluís Pineda, qui de vegades s'apuntava just en l'època en què ja exercia d'alcalde de la vila; Josexu de la Fuente; Vicenç Lluís Chacón; Josep Cuscó, i Josep Maria *Mias* Bertran, entre d'altres a qui demanem disculpes per no haver pogut constatar.¹²

11 Conversa mantinguda amb Jordi Ferré el 16 de juliol de 2021.

12 Noms extrets de les converses mantingudes fonamentalment amb Josep Almirall, Joan López, Joan Vidal (5 de juliol de 2021) i Lluís Martínez (14 de juliol de 2021).

La formació titular del pilar de quatre més assentat estava configurada pel Josep Cuscó als baixos, Albert Martínez de segon, Marianito Páez de terç i algun dels membres de la nissaga Cosano com a anخانeta.

Estatuts de la Jove Colla Castellers de Cubelles. Arxiu Xavier Martínez

Eren temps de molta afició als castells tant a Cubelles com a arreu de la comarca i la vegegria, i al municipi tot just s'havia estrenat un canal de difusió força potent: Ràdio Cubelles. Un any després de la seva creació, el 1982, en Josep Almirall,

en Joan López i en Jordi Ferré van estrenar un programa de castells, *Món casteller*, que duraria uns quatre mesos en antena i que tenia com a sintonia el toc de castells.¹³ Era l'època de Pilar López a la direcció de l'emissora i, malgrat la seva curta durada, tindria una bona acceptació entre l'audiència cubellenca. Potser massa, i tot. Durant el temps que va estar en funcionament, s'explicava la construcció d'un castell i es comentaven les actuacions de la temporada. Pel programa van passar convidats diversos representants de colles com les de Vilanova i El Vendrell. I, a més, la gent podia trucar i fer les seves preguntes. Tal com recorden en Joan López i en Jordi Ferré, sovint les qüestions plantejades eren molt tècniques i específiques i de vegades tenien autèntics problemes per poder respondre. Per mirar de donar sortida als dubtes, en Jordi Campaner es va fer amb un llibre de castells en una època en què no proliferaven gaire i el duia per respondre allò que se'ls escapés. Amb tot, la solució no fou del tot efectiva ja que, cada cop que havien de buscar una resposta, de vegades trigaven massa temps i es generaven uns silencis llargs i incòmodes que van portar en Jordi Ferré a optar per tancar el capítol radiofònic. Després d'un parell d'anys, l'experiència casteller

13 FONOLL i CARBONELL, Núria. *Ràdio Cubelles. 25 anys de l'emissora degana del Garraf*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2010. Pàgines 69 i 70.

de 1981 i 1982 va finir-se, malgrat que esdevingué la primera escola mínimament seriosa d'uns amants del fet casteller que després es vincularien a colles plenament arrelades i de renom com els Bordegassos de Vilanova.

NEIX LA JOVE COLLA CASTELLERS DE CUBELLES (1994-1995)

Amb els precedents ja ressenyats, només era qüestió de temps que algun col·lectiu local s'animés a crear la primera colla casteller de la vila. I l'empresa va fer-se realitat el 1994 amb el naixement de la Jove Colla Casteller de Cubelles.¹⁴ Entre els impulsors també figurarien alguns noms vinculats a les iniciatives anteriors del grup del 1981 i els falcons de

La Colla Vella Xiquets de Valls, el 16 d'agost de 1980 amb Charlie Rivel al davant del seu monument, inaugurat quatre dies abans. I. Rosell

vint anys enrere. L'anunci públic de l'entitat es faria mitjançant *El Full de Cubelles*, corresponent al mes

14 Als estatuts oficials, custodiats al Fons particular de Xavier Martínez i Roig i família, hi figura el nom Jova Colla Castellers de Cubelles, el que s'interpreta com una errada tipogràfica atès que a la resta de la documentació existent sempre es referenciarà com la Jove Colla Castellers de Cubelles o la Jove Colla de forma simplificada.

Pilar de la Jove de Cubelles, amb Dani Palacios al baix, Siscu Rosell i Moltó de segon, Gwenoilé Blouin com a terç i Jordi Miró López coronant. A. Pineda

d'octubre del mateix any.¹⁵ En un article signat per Joan Rodríguez Serra, que era el responsable de publicitat i promoció de la colla, s'explicava que la seva fundació havia tingut lloc el 19 d'agost en una reunió on, a banda de decidir el nom del grup, també s'havia acordat triar el color verd per a la camisa, en tractar-se del color corporatiu de la vila.

De la trobada també en resultaria escollida la primera junta, estructurada de la següent manera: President, David Camps; secretari, Jordi Miró; tresorer, Xavier Martínez; publicitat i promoció, Joan R. Serra, i cap de la joventut, Daniel Palacios i Josep Chavero. Pel que fa als responsables tècnics, la Jove estava dirigida pel cap de colla Antonio Gómez Páez i per la cap de canalla, Sònia Escàmez, amb Josetxu de la Fuente com a ajudant.

Segons establien els estatuts, la seu de l'entitat estava registrada a la plaça de la Vila, 1, és a dir, al mateix Ajuntament, i entre els seus objectius (article 3), es trobava "aixecar castells i promocionar el fet casteller i les seves arrels al municipi de Cubelles, a Catalunya i arreu" a més de "Fomentar la formació de nous castellers amb els assajos i actuacions i també tots els actes més

¹⁵ RODRÍGUEZ SERRA, Joan. «Cubelles ja té colla casteller». *El Full de Cubelles*, II Època, número 57, octubre 1994, pàgina 10.

àmpliament relacionats amb el món casteller, xerrades, conferències, exposicions, informació, butlletins, circulars..., etc.”

Al seu escrit, en Joan R. Serra avançaria en aquest sentit que l'entitat ja estava elaborant “un recull d'informacions relacionades amb el món casteller, per fer-ne un bon centre de recursos (bibliogràfics i fotogràfics)” i que s'estaven organitzant intercanvis amb altres colles. Per cert, que l'article es tancava amb un sentit text de marcat caire poètic on es traspuava clarament l'estima pels principis i valors dels castells: “Amics, cubellencs i d'altres que feu de la nostra una Vila diferent, feu pinya i ombra a un grup valent que jove s'atansa, en reconèixer / que no hi ha poble més ardent de llevant fins a ponent que la noble i riallera tradició castellerana”.

El naixement de la colla cal emmarcar-lo en uns anys de gran activitat cultural relacionada amb el folklore popular i de recuperació de tradicions a la vila. El 1991 havien nascut les colles de bastoners i diables i s'havia estrenat la Draga; el 1993 s'havien recuperat els capgrossos i naixien els panderos; el mateix 1994 apareixien els pastorets; dos anys després es creaven les gitanes i es constituïa l'Agrupació de Balls Populars, i el 1998 era el torn del Viagrot i els infernals.

La Jove de Cubelles actuant a la plaça del Mercat, el 18 de desembre de 1994. En Jordi Miró López fent d'acotxador i Oriol Riera d'anxaneta. A. Pineda

En aquest moment d'efervescència, doncs, sorgia la primera colla castellera amb la voluntat explícita, a més, de compartir espais i complicitats amb els diferents balls existents al poble. De fet, els assaigs dels castellers tenien lloc els divendres a les 22.00 h., primer a la plaça del Castell i, després, a L'Aliança, just a continuació de les bastoneres i bastoners. Al seu escrit de presentació, la Jove Colla Castellers de Cubelles es marcava com a fita el seu bateig per a la Festa Major de l'any següent, el 1995. Amb tot, la seva estrena pública s'avançaria i es produiria només un parell de mesos després.

La Festa de la Verema del 1994 es va haver de suspendre a causa de la pluja, de manera que l'acte de la tria de les pubilles, un dels més populars, es va traslladar al diumenge 18 de desembre, aprofitant la inauguració del parc infantil i les instal·lacions esportives construïdes a la plaça del Mercat.¹⁶ Per amenitzar la jornada, hi actuaria el grup de ball Verde y Blanca del Centre Cultural Andalus Pep Ventura de Cubelles i la Jove Colla de Castellers de Cubelles, en la que era la seva primera actuació amb públic. La colla va intentar alçar la torre de cinc, sense sort, i el pilar de quatre que, després de diversos intents, finalment van aconseguir carregar. L'estructura estava formada pel Dani Palacios al baix, en Siscu Rosell i Moltó de segon, en Gwenolé Blouin com a terç i en Jordi Miró López coronant com a anxaneta.

La participació del sitgetà Siscu Rosell al pilar fou, si més no, inesperada. En aquella època ell era integrant de la Colla Jove de Castellers de Sitges, fundada un any abans, i, a més, estava molt involucrat amb el folklore popular, sent més endavant la persona que ensenyaria i dirigiria a Cubelles el ball de les Gitanes, a banda de col·laborar també amb els geganters.¹⁷ Aquell dia assistia a la jornada com a mer espectador però, davant les dificultats que tenien els castellers cubellencs per aixecar el pilar, quan el van veure, coneixedors que també era casteller, li van demanar que els hi donés un cop de mà. Dit i fet, li van deixar una faixa, una camisa –blanca, atès que encara

no havien adquirit les de color verd- i es va posar com a segon, donant l'empenta definitiva al pilar.¹⁸ Una col·laboració puntual però que, tanmateix, en Siscu Rosell encara recorda amb estima.

Al mateix article d'*El Full de Cubelles*, signat per Núria Fonoll i Carbonell, on es recollia l'actuació, ja es feia esment dels problemes d'efectius amb què transcourria l'any de vida de la colla i s'insistia en la voluntat de poder sortir per la Festa Major de l'any següent. Qui era el cap de colla, l'Antonio Gómez Páez, vinculat anteriorment als falcons i al grup del 1981, es lamentava de les dificultats que tenia l'entitat per trobar un nombre significatiu de persones que es volgués comprometre de manera estable, més enllà del grup promotor, aquest sí, molt implicat.¹⁹ Malgrat que aleshores ja havia traslladat la seva residència a Vilanova, en Marianito, com era conegut a Cubelles, no havia dubtat a col·laborar-hi i assumir el rol de cap de colla, atès que era de les persones que més experiència atresorava. Amb tot, inicialment van rebre la formació d'un casteller de Les Roquetes abans que els cubellencs no s'encarreguessin per si mateixos dels assaigs i l'estructura tècnica. Un altre dels que hi col·laboraria i que també havia format part dels falcons i la colla del 1981 fou en Joan López Pufa, qui alternava la Jove amb les classes de grallers, tot ensenyant els diferents tocs a Vilanova.

Entre el nucli central de la colla hi destacaven en David Camps; Jordi Miró; Xavier Martínez; Joan Rodríguez Serra; Daniel Palacios; Josep Chavero; Antonio Gómez Páez; Sònia Escàmez; Josetxu de la Fuente; Joan López; José (Pepe) Borrachero, la canalla Jordi Miró López i Oriol Riera (vilanoví company d'escola d'en Jordi); l'estiuejant Mario Vidal, i el bretó resident aquells anys a Cubelles Gwenolé Blouin, traductor reconegut a qui tothom recorda treballant al cafè de l'Aliança i de qui, entre les seves nombroses feines, destaca l'adaptació al bretó del *Mecanoscrit del segon origen*, de Manuel de Pedrolo.²⁰

16 FONOLL i CARBONELL, Núria. «A jugar a la plaça del Mercat». *El Full de Cubelles*, II Època, número 59, febrer 1995, pàgines 12-13. A la portada de l'edició hi ha un error tipogràfic i consta com a febrer de 1994 en lloc de 1995.

17 FONOLL i CARBONELL, Núria; PINEDA i GAVALDÀ, Antoni; PUJOL i FAUQUER, Joan, i VIDAL i URPI, Joan. *L'Abdon i l'Assumpta. 50 anys dels gegants de Cubelles*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2008. Pàgina 89.

18 Conversa mantinguda per Núria Fonoll i Carbonell amb en Siscu Rosell i Moltó el 14 de juliol i compartida el mateix dia amb l'autor del present treball.

19 Conversa mantinguda amb Antonio Gómez Páez el 16 de juliol de 2021.

20 PEDROLO, Manuel. *Mecanoscrid an Eil Orin*. Barnahskrid, 2013. Traducció a càrrec de Erwan Hupel, Gwendal Denez i Gwenolé Blouin.

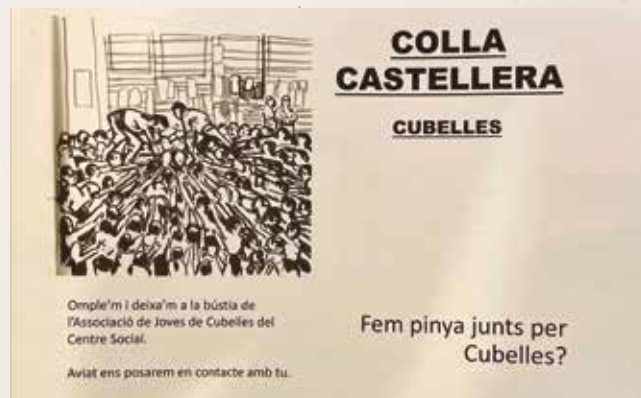
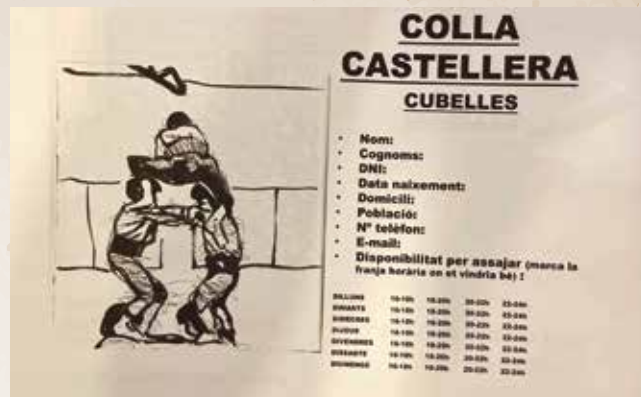
La Jove Colla de Castellers encara faria una segona actuació pública a la vila amb motiu d'una diada organitzada en el marc de la Festa de la Paella el 26 de març de 1995, juntament amb la Colla Jove de Castellers de Sitges. Mentre els sitgetans van aixecar dos pilars de quatre, la torre de sis, el tres de sis, el quatre de sis i el quatre de sis amb agulla, els cubellencs van alçar el pilar de quatre aixecat per sota. La colla local també intentaria la torre de cinc, però sense sort.

Tot i haver anunciat en diverses ocasions la intenció d'actuar per la Festa Major, la primera colla castellera de Cubelles es dissoldria poc després de la seva segona aparició pública castigada per la manca d'efectius i perspectives de futur. Malgrat la seva curta existència, obriren un camí mai transitat abans.

NOU INTENT AMB L'ASSOCIACIÓ JOVES DE CUBELLES (2011-2013)

A començaments de la segona dècada del segle XXI, un col·lectiu juvenil del municipi endegaria un nou intent de constitució d'una colla castellera. Amb el naixement de l'Associació Joves de Cubelles el 5 de febrer de 2011, els seus integrants ja manifestaven públicament la seva intenció de constituir una secció castellera dins de la nova entitat.²¹ A Ràdio Cubelles, el president de l'associació, Robert Monzonis, anunciava, dins dels seus projectes, la intenció de crear un grup de castellers a la vila. La iniciativa, per raons òbvies, transcendia l'activitat merament juvenil i s'obria a col·lectius locals de més edat, tal com reconeixia el mateix Monzonis a l'emissora municipal: "(...) l'entitat participarà en les dates senyalades del calendari cubellenc i a més pensen en una idea que no estaria dirigida només a la gent jove, es tracta de la creació d'una colla castellera de Cubelles".

²¹ Entrevista a Ràdio Cubelles del seu president, Robert Monzonis, i publicada al web de l'emissora el 10 de febrer de 2011. <http://www.radiocubelles.cat/pl7/noticies/arxiu-noticies/id1012/neix-lassociacio-de-joves-de-cubelles.htm>

Bulleta d'inscripció de 2013.

Els membres de l'associació seguirien treballant en la idea i, de fet, durant el mes d'abril següent, farien diverses crides i distribuïrien butlletes animant les veïnes i veïns del municipi a afegir-s'hi al projecte. Al díptic, sota el lema *Fem pinya junts per Cubelles?*, els interessats a formar-ne part havien d'emplenar les dades de contacte i, a més, es donava l'opció de marcar la disponibilitat horària i de dia per assajar, a partir de vint-i-vuit opcions que abastaven tots els dies de la setmana i les franges de 16.00 h. a 18.00 h., de 18.00 h. a 20.00 h. i de 20.00 h. a 22.00 h. Un cop complerta, s'havia de dipositar a la bústia de l'associació al Centre Social Joan Roig i Piera. També se'n feia ressò de la iniciativa l'Espai Jove municipal que, mitjançant el seu blog a internet, convidava tothom a participar-hi.²²

L'Associació Joves de Cubelles es mostraria molt activa en aquests primers mesos de vida i, de cara a la Setmana Cultural que tindria lloc entre els mesos d'abril i maig, l'entitat organitzaria el dia 7 de maig una diada cultural amb diables; teatre; concerts; lliurament de premis; màgia amb el mag Xule; un sopar amb l'actor i humorista

²² <http://espaijove.cubelles.cat/2011/04/vols-formar-part-du-na-colla-castellera.html?m=1> 26 d'abril de 2011.

Cartell de la diada cultural de l'AJC, el 7 de maig de 2011. Arxiu AJC

Oriol Cruz, molt popular per la seva participació al programa de TV3, *Crackòvia*, on imitava, entre d'altres, a l'exfutbolista del Barça, Andrés Iniesta, i uns tallers amb els castellers de Salou i Les Roquetes on s'aixecarien diversos pilars de quatre, tot plegat a l'entorn del camp de futbol petit del Poliesportiu municipal. Uns dies abans, a més, l'associació anunciava la imminent publicació d'un vídeo promocional on hi comptaven, entre d'altres,²³ amb la col·laboració dels Castellers de Les Roquetes, justament fundada també el febrer de 2011 i que en èpoques més recents mantindrà i estrenyerà el seu vincle amb Cubelles.²⁴

Uns mesos més tard, el divendres 9 de setembre, diversos membres del col·lectiu assistirien a un assaig dels Bordegassos amb l'objectiu d'aprendre'n les tècniques i donar un cop de mà, atès que la colla vilanovina actuava a Cubelles dos dies després, coincidint amb els actes de commemoració de la Diada Nacional de Catalunya.

Ja fos perquè la crida no va donar els resultats esperats o, simplement, perquè l'activitat de l'entitat juvenil se centraria en d'altres iniciati-

23 <https://m.facebook.com/jovesdecubelles/albums/276171499173603/>

24 https://ca.wikipedia.org/wiki/Castellers_de_les_Roquetes

ves més del gust dels seus integrants, el projecte de crear un grup casteller no tornaria a aparèixer, almenys públicament, fins un any i mig més endavant, el 2013. Novament, els representants de l'entitat reprendrien la idea de crear una colla a la vila i l'1 de març anunciaven l'inici dels assaigs regulars, un altre cop, amb els Bordegassos.²⁵ Cada divendres a les 22.00 h., una dotzena de cubellencs es desplaçaven a Vilanova amb l'ànim d'anar adquirint coneixements i formació fins a poder impulsar el seu propi grup.

Després d'un mes participant-hi, el cap de colla dels de la camisa groc terrosa, Edgar Granados, expressava en una entrevista a Ràdio Cubelles la seva satisfacció pel suport del contingent cubellenc i manifestava la seva intenció d'oferir diferents incentius per atraure'n més castellers.²⁶ Així, Granados apuntava la possibilitat de posar a disposició dels nous efectius un servei d'autocar per al desplaçament i, fins i tot, "fer un castell només amb cubellencs a l'actuació de la Diada de l'Onze de Setembre" que des de feia dos anys se celebrava a la plaça de la Vila.

Finalment, però, l'experiència no reeixiria i el projecte de colla quedaria desat en un calaix. La manca d'interessats i, sobretot, la dificultat d'atraure persones de diferents edats i morfologia possiblement a causa de ser una iniciativa nascuda des d'una associació específicament juvenil impediria la seva posada en marxa.

I ARA, CASTELLERS DEL FOIX DE CUBELLES (2019)

Segurament, el naixement dels Castellers del Foix de Cubelles està més connectat amb l'esperit de les trobades del grup del 1981 que no pas amb els altres intents referits. I és que, de bon començament, a ningú

25 <http://espaijove.cubelles.cat/2013/03/primers-assajos-de-la-colla-castellera.html?m=1>

26 <http://www.radiocubelles.cat/pag10/pl7/noticies-arxiu/id2129/un-grup-de-joves-cubellencs-collaboren-amb-els-bordegassos-de-vilanova.htm>

Pilar aixecat el 23 de juny de 2019. Mn. Joaquim Lluís

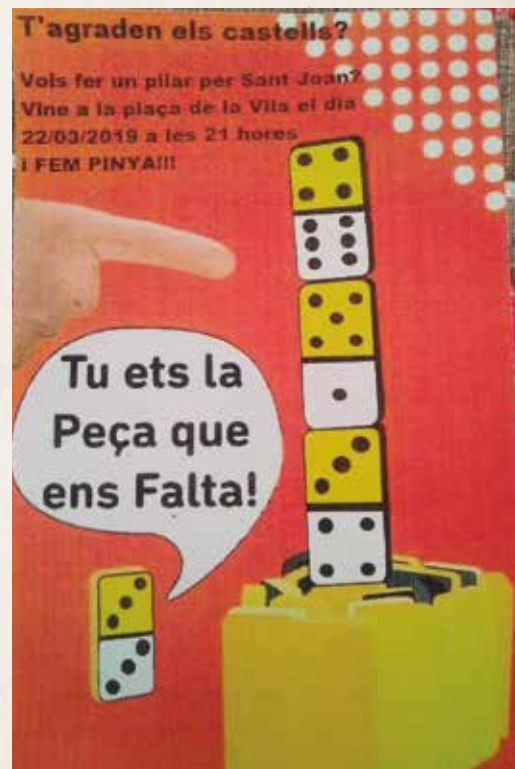
no li va passar mai pel cap la possibilitat de crear una colla castellera, ja que l'objectiu dels primers cubellencs que es van aplegar al davant de la font del carrer Major era conèixer el fet casteller de primera mà i organitzar una única actuació tres mesos després. Era el 15 de març de 2019 i ningú no s'imaginava que estava escrivint una nova pàgina de la història de Cubelles.

Amb motiu de l'arribada de la Flama del Canigó de 2018, un dels organitzadors de l'acte,²⁷ en Jaume Saltó, li va plantejar a l'Àngel Moreno, encarregat d'anar a buscar la flama al Canigó i casteller de Vilafranca des de ben petit, la possibilitat de

27 Aquesta tradició ja havia tingut lloc a Cubelles del 1988 al 1992 de la mà del grup local de Rialles. Posteriorment, el 2012, seria recuperada per l'Ateneu Sobiranista Català, que va anar a buscar la flama a Sant Pere de Ribes. Més endavant, el cubellenc Àngel Moreno, acompanyat d'altres veïns com en Ramon Gómez, Joan Vidal, Pilar Martos i Lolo Garcia, seria l'encarregat d'anar-la a cercar directament al pic del Canigó. <https://www.eixdiari.cat/societat/doc/36339/cubelles-recupera-la-tradicio-de-la-flama-del-canigo.html>

28 Conversa mantinguda amb l'Àngel Moreno i l'Adela Chiva el 20 de juliol de 2021.

convidar una colla castellera per aixecar algun pilar de cara a l'edició de l'any següent.²⁸ L'Àngel li va contestar que seria molt difícil trobar-ne cap disposada a actuar per la revetlla de Sant Joan i, encara més, per fer construccions tan petites. Inquiet de mena, però, li va suggerir que veia més factible, tanmateix, trobar un grup de veïns i veïnes disposats a aixecar un pilar de quatre. I dit i fet, d'aquella conversa sortiria l'embrió del que un any després serien els Castellers del Foix de Cubelles. La primera persona a qui li va plantejar d'unir-se al projecte fou al Llorenç Pena, a qui l'Àngel Moreno ja li havia assignat la posició de segon al pilar. Per al baix, el responsable d'organitzar l'estructura va pensar en un altre cubellenc molt vinculat a la cultura popular de la vila i que, a més, ja havia fet castells amb el grup de 1981, en Josep Cuscó. Abans de parlar-hi, però, l'Àngel Moreno engrescaria en una conversa a la plaça del Mercat la Wendy van Wijngaarden, cubellenca d'origen neerlandès membre dels Minyons de l'Arboç, juntament amb les seves filles i el seu marit. La suma al projecte del Llorenç Pena i la Wendy van Wijngaarden fou l'empenta definitiva per tirar endavant i seguir afegint efectius. La perseverança de l'Àngel Moreno, juntament amb el boca orella i uns fulletons que el mateix Àngel va repartir pels comerços del poble, van servir per estendre progressivament

Cartell cridant a la participació del pilar de la revetlla de Sant Joan de 2019. Arxiu Castellers del Foix de Cubelles

Logo en blanc i negre i a color de Carles Pérez Castelví.

en Ric, la seva dona Wendy i la seva filla Jill van Wijngaarden; en Ramon Gómez; en Josep Llagostera; en Jaume Saltó; l'Artur Temprano Domínguez; en Lolo Garcia; en Jordi Garrigó, l'Óscar Fortes, i en Llorenç Pena, als quals s'hi va afegir el nen Marc Torra Montaner.

el grup faria seva la que ja és una de les seves principals senyes d'identitat, el mestissatge i la barreja de cubellencs d'origen ben divers. De seguida es va arribar a la quarantena de membres amb nacionalitats de tot arreu: la Xina, l'Uruguai, el Senegal, Xile, França, Hongria, Portugal, Rússia, el Quebec...

Després de tres mesos i escaig d'intensa feina, sobretot partint de la base que la immensa majoria no havia fet mai castells, va arribar el dia de la gran actuació. Amb una plaça de la Vila expectant, els castellers cubellencs van complir amb escreix el seu propòsit inicial i van completar sobradament el programa previst. Primer, l'entrada a la plaça de l'agulla caminant per, tot seguit, aixecar un parell de pilars sense gaires dificultats. Hi van participar a la ratlla de la seixantena de castellers, sense cap nom, amb

la idea del pilar per la revetlla de Sant Joan i anar incorporant cada vegada més gent a la iniciativa.

Mentrestant, el 15 de març de 2018, a la cruïlla entre el carrer Major i el de Remigi Juncà, just a tocar de la font, se celebrà el primer assaig del que acabaria sent la futura colla local. Hi van prendre part dotze persones: l'Àngel Moreno;

A la dotzena inicial, a poc a poc i de manera continuada, s'hi van anar afegint nous elements als assaigs que tenien lloc cada divendres a partir de les 21.00 h. a la plaça de la Vila. De bon començament,

la camisa blanca, els mocadors que va pagar l'Ajuntament com a agraïment per l'actuació i uns cascs cedits pels Bordegassos i els Castellers de Vilafranca, ja que aleshores no hi havia cap pensament d'anar més enllà.

Amb tot, davant de la bona acollida que estava generant la iniciativa i aprofitant l'embranchida dels assaigs, des de l'Ajuntament es va oferir al grup la possibilitat de prendre part del pregó de la Festa Major, que aquell any pronunciava en Francesc Capdet als Jardins de Can Travé. La idea es va plantejar al col·lectiu just uns dies abans de l'actuació del dia de la revetlla, sent acceptada de manera unànime i ampliant-se així els assaigs durant el mes de juliol i començaments d'agost.

I va ser justament a partir d'aquestes noves trobades que, ara sí, sorgiria la idea de constituir una nova colla castellera. La gent es va animar ràpid i allà mateix, a peu de plaça, va sortir la primera junta, encarregada de complimentar tots els tràmits per donar d'alta l'entitat. La directiva fundacional estava formada per Joan Anton Gómez, president; Olga Yagüe, vicepresidenta; Adela Chiva, secretària; Àlex Girbés, tresorer, i Marcial García, vocal, a banda de tenir el suport de l'Àngel Moreno com a cap de colla i d'en Ramon Gómez com a responsable de gralles. En una reunió al bar Armengol, on hi van participar altres castellers, es va acabar de donar forma a la proposta i es va confegir tota la documentació necessària, que en Xavier Borrell es va encarregar de presentar davant de la Generalitat. Era el juliol de 2019 i acabaven de néixer els Castellars del Foix de Cubelles. Després d'una primera renovació, actualment la junta està constituïda per Joan Anton Gómez, president; Josep Rullo, vicepresident; Adela Chiva, secretària; Imma Borrell, tresorera, i Maria José González, vocal, amb el mateix cap de colla i responsable de gralles i als quals cap afegir David Roldán com a cap de pinya i Bruna Sala com a sotscap de colla i cap de canalla.

En aquell moment, el grup de whatsapp de l'entitat estava format per una seixantena de persones, de les quals, més del 90% no havia fet mai castells, el que suposava una dificultat afegida per als responsables tècnics de la colla, atès que havien de començar la formació per les qüestions més bàsiques i elementals de qualsevol casteller.

A més, presa la decisió de crear l'entitat, ara calia dotar-la dels seus trets distintius més bàsics. El primer fou trobar un nom, una qüestió que es va decidir de manera ràpida i bastant consensuada. L'Àngel Moreno, juntament amb en Ramon Gómez, van rumiar algun topònim propi de la vila, i ràpidament van pensar en el Foix. Atès que ja existia una colla, la de l'institut dels Monjos, que també s'ho deia, simplement van afegir-li el nom del municipi al final per acabar batejant l'entitat com a Castellers del Foix de Cubelles, una proposta acceptada per tothom de seguida i que no generaria més debat.

Pel que fa a l'escut, es va optar per demanar-li alguna idea a l'il·lustrador cubellenc Carles Pérez Castellví, qui dissenyà el logotip de l'entitat, unint el món dels castells amb el campanar del poble. Primer en blanc i negre i després a color, l'escut d'en Carles Pérez va ser l'escollit per unanimitat dels membres de la colla, que van destacar la qualitat i el sentiment que emanava de l'obra de l'artista local.

Més debat, i controvèrsies, va generar la tria de la camisa. Qui més qui menys, tothom tenia clar que les tonalitats havien de tendir cap al verd o el blau, colors associats històricament a Cubelles. A la primera assemblea convocada per l'entitat, el 8 de desembre de 2019 a la sala d'exposicions del Centre Social Joan Roig i Piera, es votà, entre d'altres punts, el color de la camisa. Per tal de prendre una decisió, es van exposar tres tonalitats diferents de blaus i una de verd, sent aquesta darrera l'opció escollida en primera instància. Amb tot, alguns socis de l'entitat no n'estaven convençuts, atès que el vot dels partidaris del blau s'havia dividit entre les tres opcions presentades, mentre que el verd havia quedat concentrat en una de sola. Per aquest motiu, a la segona assemblea celebrada el 25 de juliol de l'any següent al xalet de la Tèrmica, es va sotmetre novament a votació el color de la camisa, triant primer entre blau i verd i, en cas de resultar escollida la primera opció, aleshores tornant a votar entre les tres tonalitats diferents. Mitjançant aquesta fórmula, es va acabar apostant

29 El 3 d'agost van actuar a la platja de Coma-ruga amb motiu de l'homenatge que la penya barcelonista del barri marítim vendrellenc brindava a l'exjugador blaugrana Eduard Manchón. El 2 de novembre també actuarien a Cunit, en un acte d'homenatge a Jada van Wijngaarden, col·laboradora de la colla i campiona d'Europa de taekwondo.

Foto de família dels participants del pilar de la revetlla de Sant Joan de 2019

Primera sortida dels castellers de Cubelles, a Coma-ruga, en un acte d'homenatge a Eduard Manchón, el 3 d'agost de 2019. Josep Arnaú.

pel blau turquesa, el que no deixa de ser una decisió gairebé salomònica atès que es tracta d'un color que barreja totes dues opcions, el blau i el verd.

En paral·lel, els Castellers del Foix de Cubelles no deixaven d'actuar, també a fora de la vila²⁹, amb la vista posada, això sí, en el que era el seu primer gran repte com a colla, la Festa de la Verema. Davant d'una gran presència de públic, van ser capaços de completar una actuació sencera de cinc, amb els pilars de quatre d'entrada i sortida, la torre de cinc, el tres de cinc i el quatre de cinc. Tot i tractar-se d'un programa molt modest per a qualsevol colla mínimament consolidada, per a una entitat que tot just feia sis mesos que s'havia començat a enfaixar i on el gruix principal mai no havia fet cap castell, representava una gran dosi de moral i, sobretot, un punt d'inflexió per comprovar que, amb treball i constància, la colla

Primera actuació completa per la Festa de Verema de 2019, amb el 4de5 carregat. E. Kemperman

estava preparada per assaltar nous objectius i més ambiciosos, tal com van subratllar els membres de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya que van assistir convidades a l'acte i que admetien que poques vegades havien vist una progressió tan veloç com la de Cubelles.

Fins a l'aturada en sec provocada per la pandèmia, els Castellers del Foix van completar dues actuacions més senceres (el 22 de setembre al Cubermut i l'1 de març de 2020 a la Xatonada, tot i que aquí sense poder carregar la torre de cinc) i van ser presents a diferents festes i activitats de la vila, com la Fira de Nadal, la Diada Nacional de Catalunya, el dia de la Dona –amb un pilar íntegrament femení que seria la darrera exhibició abans del confinament– i tallers a les tres escoles del municipi, entre d'altres.

Per millorar les condicions dels assaigs, i mercès als pressupostos participatius de l'Ajuntament, la colla aviat disposarà d'una xarxa de seguretat a la sala sociocultural ubicada al recinte de l'escola Charlie Rivel, a més d'optar dins de l'edició 2022 –i que es vota aquest mateix 2021– d'una peça de terra atenuant que serveix per esmorteir qualsevol mena d'impacte.

Primera actuació completa per la Festa de Verema de 2019, amb el 4de5 carregat. E. Kemperman

Carregant el 2de5, el 6 de setembre de 2019. E. Kemperman

L'Àngel Moreno, ànima de l'entitat i casteller de llarguíssim recorregut, veu els Castellers del Foix de Cubelles com una colla de sis i sis i mig, però, sobretot, com una via d'unió de cubellencs de diferent origen i condició, agermanats per una il·lusió i empenya que els situa a la mateixa alçada de qualsevol colla que no hagi existit mai. Brindem, doncs, pels castellers de Cubelles.

<https://castellersdelfoixdecubelles.blogspot.com>

Facebook: <https://www.facebook.com/Castellers-del-Foix-Cubelles>

Twitter: <https://twitter.com/castellersdel>

Correu: castellersdelfoix@gmail.com

QUADRE ACTUACIONS CASTELLERS DEL FOIX

23.06.2019 **Sant Joan**

19.30h a la plaça de l'Ajuntament de Cubelles

03.08.2019 **Memorial Manchón**

18h a la platja de Com-ruga, davant de l'Hotel Miramar.

14.08.2019 **Pregó de la Festa Major de Cubelles**

12 h a Can Travé

17.08.2019 **Actuació-Assaig**

21h davant de l'Oficina de Turisme del passeig Marítim de Cubelles

06.09.2019 **Festa de la Verema de Cubelles**

20h a la plaça del Mercat de Cubelles

11.09.2019 **Festa de la Diada**

10.30h davant de l'església de Cubelles. Per inclemències del temps, es féu a la Sala Sociocultural del carrer Nou.

15.09.2019 **20è Aniversari Club Tennis Cubelles**

13h a les instal·lacions Club de Tennis Cubelles

22.09.2019 **Cubermut**

12h al passeig Marítim

22.11.2019 **Tallers de castells**

9h a l'escola Vora del Mar de Cubelles

23.11.2019 **Homenatge a Jada van Wijngaarden**

12h plaça de Sant Cristòfol de Cunit

25.11.2019 **Tallers de castells**

9h a l'escola Mar i Cel de Cubelles

14.12.2019 La Marató de TV3

12h a l'escola Mar i Cel de Cubelles

15.12.2019 **Fira de Nadal de Cubelles**

Estand de la colla

19.02.2020 **Taller de castells**

15.30h a l'escola Charlie Rivel

01.03.2020 **Xatonada popular**

11h a la plaça del Centre Social

08.03.2020 **Dia Internacional de les dones**

11h a la plaça de la Fita

ACTUACIONS CASTELLERES A CUBELLES DES DEL 1972

A la base de dades de la Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya hi consten fins a 41 actuacions a Cubelles, sense tenir en compte les dels Castellers del Foix de Cubelles, que es recullen en un quadre a banda. En aquest pràcticament mig segle compilat, i al marge de l'absència detectada d'alguna exhibició com la dels Castellers de Vilanova Colla Mar el 15 d'agost de 1973 a les 11.00 h a la plaça de la Vila i la dels castellers de les Roquetes i Salou el 2011, els Bordegassos de Vilanova és, amb diferència, la colla que més cops ha actuat a la vila, vint-i-dues vegades, seguits a molta distància pels Castellers de Vilanova Colla Mar, la Colla Joves Xiquets de Valls, la Colla Vella Xiquets de Valls, els Ganxets de Reus i la Colla Jove Castellers de Sitges, entre més. Fins ara, Cubelles ha estat plaça de set, amb castells d'aquesta alçada aixecats pels Bordegassos, les dues colles de Valls, els de Sitges i els Castellers de Sant Cugat. Majoritàriament, les actuacions han tingut lloc per la Festa Major, juntament amb la Setmana Cultural i algunes festes puntuals com la Verema i, curiosament, la inauguració del carrer de Joan de la Salle, el 1972, així com la visita de la Colla Vella dels Xiquets de Valls al monument d'en Charlie Rivel a la plaça del Mar, inaugurat quatre dies abans de la seva actuació per la Festa Major de 1980.³⁰

Inauguració carrer Joan de la Salle 18/06/1972 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova 3de6 (Descarregat)	Pde5 (Descarregat) Pde5 (Descarregat) Diada castellera 03/09/1976 Cubelles Colles i resultats Castellers d'Altafulla Pde4 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) 2de5n (Descarregat) 3de6 (Descarregat)	2de6 (Descarregat) 3de6 (Descarregat) 4de6 (Descarregat) Festa Major 15/08/1978 Cubelles Colles i resultats Castellers de Vilanova Colla Mar (1972-1983) Pde4 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) 3de5n (Descarregat) 2de5n (Descarregat) 4de6n (Descarregat)	Setmana Cultural de Sant Jordi 20/04/1980 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat) 3de6ps (Descarregat) 2de6 (Descarregat) Festa Major 16/08/1980 Cubelles Colles i resultats Colla Vella dels Xiquets de Valls Pde5 (Descarregat) Pde5 (Descarregat) 4de6n (Descarregat) 3de6n (Descarregat) 3de6psn (Descarregat) 2de6 (Descarregat) Pde5 (Descarregat) Pde5 (Descarregat) Pde5 (Descarregat) 4de7 (Descarregat) 3de7 (Descarregat) 2de7 (Descarregat)
Setmana Cultural de Sant Jordi 22/04/1975 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat) 4de6a (Descarregat)	Setmana Cultural de Sant Jordi 23/04/1977 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 4de6n (Descarregat) 3de6n (Descarregat)	Setmana Cultural de Sant Jordi 22/04/1979 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat) 3de6 (Descarregat) 4de6n (Descarregat) 2de6 (Descarregat)	
Festa Major 14/08/1975 Cubelles Colles i resultats Castellers de Vilanova Colla Mar (1972-1983) Pde4 (Descarregat) 3de6 (Descarregat) 2de5n (Descarregat)	Setmana Cultural 16/04/1978 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat)		
Setmana Cultural de Sant Jordi 23/04/1976 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova			

30 BLANCH i FALP, Marta, i PUJOL i FAUQUER, Joan. *¡Fiesta de Chicos y Grandes! Les Festes Majors durant el franquisme (1939-1978)*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2004. No consta que durant el segle XX hi haguessin actuacions castelleres per la Festa Major anteriors a 1972.

II Aniversari Ràdio**Cubelles**

06/03/1983

Cubelles

Colles i resultats

Castellers de Vilanova

Colla Mar

(1972-1983)

Pde4 (Descarregat)

Pde4 (Descarregat)

Pde4 (Descarregat)

Pde5ps (Descarregat)

18

Pde5 (Descarregat)

4de6 (Descarregat)

3de6n (Carregat)

Setmana Cultural de Sant Jordi

23/04/1983

Cubelles

Colles i resultats

Castellers de Vilanova

Colla Mar

(1972-1983)

Pde5ps (Intent)

Pde5ps (Intent)

Pde4 (Descarregat)

2de6 (Descarregat)

Festa Major

12/08/1983

Cubelles

Colles i resultats

Castellers de Vilanova

Colla Mar

(1972-1983)

Pde4 (Descarregat)

Pde4 (Descarregat)

4de5n (Descarregat)

3de5n (Descarregat)

2de5n (Descarregat)

Festa Major

15/08/1984

Cubelles

Colles i resultats

Colla Jove de Vilanova

(1982-1993)

Pde4 (Descarregat)

Pde4 (Descarregat)

Pde4 (Descarregat)

Pde5 (Intent)

Pde5 (Intent)

3de6 (Descarregat)

2de6 (Descarregat)

Festa Major

17/08/1986

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

Pde5 (Descarregat)

4de6an (Descarregat)-

3de6n (Descarregat)

2de6 (Descarregat)

Setmana Cultural de**Sant Jordi**

18/04/1987

Cubelles

Colles i resultats

Colla Vella dels Xiquets

de Valls

Pde5 (Descarregat)

3de7ps (Descarregat)

3de7 (Descarregat)

4de7a (Descarregat)

2de7 (Descarregat)

Festa Major

17/08/1987

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

Pde5 (Descarregat)

3de6ps (Descarregat)-

2de6 (Descarregat)

3de7 (Descarregat)

Setmana Cultural de**Sant Jordi**

16/04/1988

Cubelles

Colles i resultats

Colla Joves Xiquets de

Valls

Pde5 (Descarregat)

2de7 (Descarregat)

4de7 (Descarregat)

3de7 (Descarregat)

4de7 (Intent desmuntat)

3de7 (Intent desmuntat)

Festa Major

16/08/1988

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

Pde5ps (Descarregat)

2de6 (Descarregat)

3de7 (Descarregat)

19

Setmana Cultural de**Sant Jordi**

23/04/1989

Cubelles

Colles i resultats

Colla Vella dels Xiquets

de Valls

Pde5 (Descarregat)

4de7a (Descarregat)3de7

(Descarregat)

2de7 (Carregat)

Festa Major

16/08/1989

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

Pde5ps (Descarregat)

3de6n (Descarregat)-

4de6n (Descarregat)

3de7 (Intent desmuntat)-

2de6 (Descarregat)

Festa Major

13/08/1990

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

5de6 (Descarregat)

3de6ps (Descarregat)

Pde5ps (Descarregat)-

2de6 (Descarregat)

Setmana Cultural de**Sant Jordi**

21/04/1991

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

5de6n (Descarregat)-

3de6ps (Descarregat)-

2de6 (Intent desmuntat)

Festa Major

16/08/1991

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

3de6ps (Descarregat)

4de6a (Descarregat)

5de6n (Descarregat)

Pde5 (Carregat)

2de6 (Descarregat)

Setmana Cultural de**Sant Jordi-Agermanament amb Arles de Tec**

26/04/1992

Cubelles

Colles i resultats

Ganxets de Reus (1992-

2003)

Pde5 (Intent)

Pde4cam (Descarregat)

4de6 (Descarregat)

3de6 (Descarregat)

Festa Major

16/08/1992

Cubelles

Colles i resultats

Bordegassos de Vilanova

Pde4s (Descarregat)

2de6 (Descarregat)

2de6 (Intent)

4de6n (Descarregat)

5de6n (Descarregat)

Festa Major 16/08/1993 Cubelles Colles i resultats Colla Nova del Vendrell (1993-2003) Pde5 (Intent) Pde5ps (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 4de6a (Descarregat) 5de6 (Descarregat)	Cubelles Colles i resultats Colla Jove de Castellers de Sitges Pde4 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 3de6ps (Descarregat)- 3de7 (Descarregat) 4de6a (Descarregat)	3de6ps (Descarregat) 3de7 (Descarregat) 2de6 (Descarregat)Pde4 (Descarregat) Ganxets de Reus (1992-2003) Pde4s (Descarregat) Pde4 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 2de6 (Intent desmuntat) 4de6a (Descarregat) 3de6 (Descarregat) Pde4 (Descarregat)	Pde4 (Descarregat) 3de7 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 4de6a (Descarregat) 3de6ps (Descarregat) Pde4 (Descarregat)
Festa Major 16/08/1994 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova 4de6a (Descarregat) 3de7 (Descarregat) 20 2de6 (Descarregat) Pde5cam (Descarregat)	XXV Aniversari Club Nàutic 30/03/1996 Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat) 2de6 (Intent desmuntat) 5de6 (Intent desmuntat)- 3de7 (Descarregat) 4de7 (Descarregat)	Festa Gent Gran 21 06/06/2004 Cubelles Colles i resultats Xiquets de Reus 2de7 (Intent desmuntat) Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 5de7 (Intent) 3de7 (Descarregat) Castellers de Cornellà 3de7 (Descarregat)	Diada Nacional a Cubelles 11/09/2012 12:30 Plaça de la Vila Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova 5de6 (Intent) 4de6a (Descarregat) 3de7 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) Pde5 (Descarregat)
Inauguració installa- cions plaça del Mercat 18/12/1994 Cubelles Colla Jove de Castellers- de Cubelles 2de5 (Intent) Pde4s (Descarregat)	Diada castellera 18/07/1998 Plaça de la Font Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde5 (Descarregat) 2de6n (Descarregat) 4de7n (Descarregat) 3de7 (Descarregat)	Festa Major petita 27/07/2008 20:00 Plaça de la Vila Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova 3de7 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) Pde5 (Descarregat) 5de6 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 4de7a (Intent desmuntat) 4de7 (Descarregat) Pde4 (Descarregat)	Festa de la Bicicleta a Cubelles 08/06/2013 19:30 Zona esportiva Cubelles Colles i resultats Castellers de les Roquetes Pde4 (Descarregat) 3de5 (Descarregat)
Festa de la Paella 26/03/1995 Cubelles Colles i resultats Colla Jove de Castellers de Sitges Pde4 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) 4de6a (Descarregat) 4de6 (Descarregat) 3de6 (Descarregat) 2de6 (Descarregat) Colla Jove de Castellers de Cubelles 2de5 (Intent) 2de5 (Intent) Pde4s (Descarregat)	Festa Major 15/08/2000 Cubelles Colles i resultats Colla Jove de Castellers- de Sitges Pde4 (Descarregat) 4de6n (Descarregat) 2de6 (Descarregat) 3de6 (Descarregat)	Festa de la Verema 11/09/2011 12:00 Plaça de la Vila Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde4 (Descarregat)	Festa per una Societat Inclusiva a Cubelles 10/05/2014 20:00 Plaça del Mar Cubelles Colles i resultats Bordegassos de Vilanova Pde4 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) 4de6a (Descarregat) 3de7 (Descarregat) Pde5 (Descarregat) Castellers de les Roquetes 4de6 (Intent desmuntat) 4de6 (Descarregat) Pde4 (Descarregat) 3de6 (Descarregat)

Fons documental i agraïments

- BLANCH i FALP, Marta, i PUJOL i FAUQUER, Joan. *¡Fiesta de Chicos y Grandes! Les Festes Majors durant el franquisme (1939-1978)*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2004
- BOFARULL SOLÉ, Joan. *L'origen dels castells: anàlisi tècnica i històrica*. Valls: Cossetània edicions, 2007.
- FONOLL i CARBONELL, Núria. *Ràdio Cubelles. 25 anys de l'emissora degana del Garraf*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2010.
- FONOLL i CARBONELL, Núria; PINEDA i GAVALDÀ, Antoni; PUJOL i FAUQUER, Joan, i VIDAL i URPI, Joan. *L'Abdon i l'Assumpta. 50 anys dels gegants de Cubelles*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2008. Pàgina 89.
- GENÉ REBULL, Lluïsa. *El fet casteller: el seu origen performatiu, dins de DDAA. Recerca en humanitats 2007*. Tarragona: Publicacions de la Universitat de Tarragona, 2017.
- MARTÍNEZ i ROIG, Xavier, i VIDAL i URPI, Joan. *Els anys de la postguerra i l'auge turístic a Cubelles (1939-1970). De la repressió a l'especulació*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles, 2009. Pàgines 261, 289 i 290.
- VIDAL i URPI, Joan. *100 anys de la Societat l'Aliança Cubelles 1914-2014*. Cubelles: Ajuntament de Cubelles i Institut d'Estudis Penedesencs, 2014. Pàgines 69-94.
- GÜELL, Xavier. «De l'estrena dels Xiquets de Valls a Cubelles i d'altres coses». *Programa de la Festa Major de Cubelles*, agost 2000.
- FONOLL i CARBONELL, Núria. «A jugar a la plaça del Mercat». *El Full de Cubelles*, II Època, número 59, febrer 1995.
- RODRÍGUEZ SERRA, Joan. «Cubelles ja té colla casteller». *El Full de Cubelles*, II Època, número 57, octubre 1994.

Arxius

Fons Xavier Martínez i Roig i família

Fons Joan Vidal

Fons Antoni Pineda

Espai Jove

Castellers del Foix de Cubelles

Associació Joves de Cubelles

Hemeroteca

El Full de Cubelles

Ràdio Cubelles

Eix Diari

Programes de la Festa Major

El Barcelonés

Entrevistes

Josep Almirall, Josep V. Carrillo Vidal, Adela Chiva, Jordi Ferré, Núria Fonoll i Carbonell, Antonio Gómez Páez, Joan López Ferrer, Lluís Martínez, Jordi Miró López, Àngel Moreno, Daniel Palacios, Siscu Rosell i Moltó i Joan Vidal.

Fotografies

Antoni Pineda, Isidre Rosell, Montse Torrado, Eduard Kemperman, Josep Arnau, Mn. Joaquim Lluís Coromines, Joan Vidal, Castellers del Foix de Cubelles i Ajuntament de Cubelles.

Portada

Foto d'Isidre Rosell de 1981/1982.

Contraportada

Foto dels Castellers del Foix de Cubelles durant la Festa de la Verema de 2019, el 6 de setembre.

Agraïments

Laia Estalella, Jordi Estalella, Montse Mercadé, Víctor Lora, Wendy van Wijngaarden, Marc Ortiz de Urbina i Ribé, Núria Fonoll i Carbonell, Joan Vidal, Xavier Martínez, totes les persones entrevistades, fotògrafs, socis del Grup d'Estudis Cubellencs *Amics del Castell*, Castellers del Foix de Cubelles i tots els qui abans obriren el camí.

AGOST 2021

